

Foto: Wesley Overman

SPREEKBEURTINFORMATIE OVER EGELS

De egel

De egel (*Erinaceus europaeus*) is een zoogdier dat voorkomt in grote delen van west en noord Europa. De egel is een van de oudst bekende dieren die in Europa voorkomen (er zijn fossiele resten van egels gevonden van 7.000-8.000 jaar oud).

Hij scharrelt in veel tuinen, parken en bossen rond in de schemering en de nacht, op zoek naar wat te eten. De egel is een insecteneter.

Hij is herkenbaar aan de stekels die hij op zijn rug en kop heeft. Bij gevaar kan hij zich oprollen tot een bal en zijn stekels uitzetten.

Hoe ziet een egel eruit?

De egel is een middelgroot zoogdier met een bolle vorm en korte pootjes en een kort staartje. Zijn kop is spits bij de neus en loopt breed uit. De kop loopt zonder zichtbare nek over in het lijf. Hij heeft kleine ronde oortjes en zwarte kraal oogjes. Op zijn rug en kop heeft hij stekels van 2 tot 3 cm lang en 1 mm dik. De stekels zijn licht-donker-licht gekleurd en zijn hol van binnen. Een volwassen egel heeft tussen de 5.000 en 8.000 stekels. Op de plekken waar geen stekels zitten (snuif, buik, pootjes, staart) heeft hij stugge haren die geelwit tot grijsbruin zijn. De oren en het staartje steken nauwelijks tussen de stekels uit.

Bij gevaar kan een egel zich oprollen tot een bol met stekels. Alle delen zonder stekels zitten dan goed verstopt. Onder de huid zijn de stekels bol, zodat de egel zichzelf er niet mee verwondt.

Aan de korte pootjes zitten klauwtjes met vijf tenen met lange nagels.

Het gewicht van een egel is sterk wisselend, in de herfst wegen ze vrij veel omdat ze in winterslaap gaan. Als ze in het voorjaar wakker worden zijn ze sterk vermagerd.

Mannetjes zijn iets groter en zwaarder dan vrouwtjes.

Afmetingen:

lengte kop-romp: 20 - 31 cm

hoogte: 12-15 cm

lengte staart: 2 – 4,5 cm

gewicht: 300 - 1500 g

Geluid

Egels zijn luidruchtige dieren. Ze knorren, snuiven, snuffelen en smakken, afhankelijk van wat ze aan het doen zijn. Ook als ze zelf geen geluid maken ritselt het nogal, terwijl ze hun kostje bij elkaar scharrelen tussen de bladeren op de grond.

Als egels paren maken ze helemaal veel herrie. Ze grommen, puffen, snuiven, knorren en blazen. Als ze dat doen in de tuin onder je raam wordt je er soms wakker van.

Zintuigen

Egels zijn erg bijziend. Dat betekent dat ze op korte afstand scherp kunnen zien, maar op grote afstand zien ze alleen kleuren en grote vormen. Gelukkig is hun gehoor vrij goed en hun reuk nog veel beter. Egels hebben iets bijzonders: ze hebben een speciaal orgaan (dat heet het orgaan van Jacobsen), Hierdoor kunnen ze geuren opvangen met hun tong.

Ook hebben egels een goede tastzin (ze kunnen heel goed voelen). Met hun snorharen en buikharen voelen ze alles wat ze onderweg tegen komen en onder hun voetzolen zitten sensoren (gevoels-organen) waarmee zetrillingen kunnen voelen.

Leefwijze en voedsel

Egels slapen overdag en zijn 's nachts wakker. Niet de hele nacht, tussendoor doen ze ook nog wel een tukkie. Egels slapen wel 18 uur per etmaal.

De rest van de tijd scharrelen ze rond, op zoek naar voedsel. Per nacht kan een egel wel een paar kilometer afleggen (als er dichtbij niks te eten is te vinden). Het meeste voedsel vinden ze met hun neus. Egels eten het liefst insecten, slakken, wormen, rupsen en spinnen. Af en toe lukt het ze ook om een kikker, jonge vogel of muis te bemachtigen, of vinden ze een ei. En in de zomer en het najaar eten egels ook fruit, zaden en paddenstoelen.

Ze eten ook graag mee uit het voederbakje van de kat of de hond, als ze daar bij kunnen. Geef egels nooit melk, daar worden ze ziek van.

Egels scharrelen het liefst op hun gemakje rond over de grond, maar als het moet kunnen ze ook goed klimmen en zwemmen.

Egels lopen meestal niet hard. Bij gevaar lopen ze niet weg, maar rollen ze zich op tot een bol met stekels.

Foto: Date de Witte

Voortplanting

Het paarseizoen loopt ongeveer van mei tot en met augustus. Het mannetje moet soms wel uren rond het vrouwtje rond lopen tot ze toegeeft (of er alsnog vandoor gaat). Over hoe egels met elkaar paren worden heel veel grapjes gemaakt. Egeltjes doen het inderdaad heel voorzichtig. Maar doordat het vrouwtje haar bekken naar achteren kantelt komen de stekels plat te liggen. Zo heeft het mannetje er niet al te veel last van. Maar egels mogen dan voorzichtig met elkaar om gaan, ze doen het zeker niet stiekem. Ze maken erg veel herrie als ze paren. Daarna moet het mannetje weer wegwezen, moeder zorgt alleen voor de jongen.

Na 32 tot 34 dagen worden gemiddeld 5 jongen geboren (maar 1 of 11 kan ook voor komen). De jongen wegen 15 tot 25 gram. Ze worden blind en kaal geboren, en de stekels (ongeveer 100) zitten nog onder de huid. Als de huid opdroogt komen de stekels tevoorschijn, maar dan zijn ze nog wit en zacht. Na twee dagen komen de eerste donkere stekels.

Moeder beschermt de jongen tegen roofdieren, maar ook tegen mannetjesegels, want die kunnen ook wel eens jonge egels eten.

Foto: Joke Blaauipot

Na drie weken hebben de egeltjes al zo'n 2000 stekels en krijgen ze tandjes. Kort daarna gaan ze met moeder mee naar buiten en leren zelf eten te zoeken, als aanvulling op de melk die ze van moeder krijgen. Na 6 of 7 weken kunnen de jonge egels voor zichzelf zorgen. Dan gaat moeder op zoek naar een nieuwe plek voor de winter. De jonge egels overwinteren vaak nog bij elkaar in het nest waarin ze geboren zijn.

Winterslaap

Als de temperatuur in de herfst onder de 15-10 graden komt gaan egels in winterslaap. De egel slaapt in de winter veilig weggestopt onder een takkenbos of bladerhoop, die hij goed bekleed heeft met gras en mos. Zijn lichaamstemperatuur, hartslag en ademhaling worden veel lager dan in de zomer en de spijsvertering stopt. De hartslag daalt van 190 slagen per minuut naar 20. De lichaamstemperatuur daalt van 35° C naar ongeveer 10° C. De ademhaling stopt bijna – naar eens per paar minuten. Zo kan hij energie sparen. Maar voor het zover is moet hij zich wel eerst dik eten, zodat hij de winter op zijn vetreserve door kan komen. Ze worden in de winter wel regelmatig wakker uit hun winterslaap, maar dan eten ze meestal niet. Aan het eind van de winter zijn ze wel 30% lichter dan aan het begin.

Territorium en verblijfplaats

Egels leven meestal alleen. Ze hebben een vast leefgebied. Voor mannetjes is dat 20-40 hectare, voor vrouwtjes 10-20 ha (een hectare is ongeveer 1,5 voetbalveld). Ze hebben niet echt een territorium dat ze verdedigen tegen soortgenoten. Ze leggen per nacht wel een paar kilometer af en het kan dus best zijn dat er meerdere egels in je tuin komen.

Egels slapen in een goed verborgen nest, meestal tussen de takken op de grond. In de winter en als er jongen zijn doen egels nog beter hun best om een warm nest te maken. Dan wordt het bekleed met bladeren en mos en nog beter verstopt. Alleen om te paren zijn egels bij elkaar.

Foto: Vilmar Dijkstra

Leefgebied en verspreiding

Egels komen bijna overal in ons land voor, en ook bijna overal in west Europa en een deel van noord Europa. Egels komen eigenlijk overal voor waar genoeg schuilplaatsen zijn en genoeg voedsel te vinden is. Dat betekent eigenlijk dat ze vooral in gebieden voorkomen met bomen, struiken, heggen en kreupelhout. Planten bieden zowel dekking als voedsel. Het moet wel redelijk droog zijn, egels houden niet van nattigheid. Steden met groene tuinen en parken zijn prima leefgebieden voor een egel. En verder bosranden, heggen, boomgaarden en erven bij boerderijen. Steden hebben als voordeel dat daar minder natuurlijke vijanden van de egel wonen.

Ziektes en parasieten

Egels staan erom bekend dat ze veel parasieten bij zich hebben. Meestal zijn dat vlooiën, maar van een soort waar mensen geen last van hebben. Heeft een egel heel veel parasieten dan is ie vaak ziek. Ook een snotterende egel, een waggelende egel of een egel die overdag rondscharrelt, mankeert meestal wel wat. Dan zou je ermee naar een egelopvang kunnen gaan (zie link onderaan)

Gevaren en hulp voor egels

Egels kunnen ongeveer acht jaar worden, maar meestal halen ze dat niet. Gemiddeld worden ze maar twee tot vier jaar, want er zijn veel gevaren in het leven van een egel.

Door hun mechanisme om zich op te rollen bij gevaar hebben egels niet zo heel veel natuurlijke vijanden. Veel dieren vinden zo'n stekelige bal veel te lastig, en zoeken liever een gemakkelijker hapje. Alleen dassen, grote roofvogels en uilen weten wel hoe ze zo'n opgerolde egel uit elkaar moeten peuteren.

De grootste vijand van de egel is de mens. Veel slachtoffers vallen in het verkeer. Tegen een rijdende auto is je oprollen tot een bol met stekels geen goede afweer.

Ook in veel tuinen zijn gevaren voor egels aanwezig. Waar je op moet letten in en om de tuin:

- Strooi geen gifkorrels! Egels kunnen goed tegen giftige paddenstoelen, maar gif tegen ongedierte (als slakken, ratten en muizen) is wel dodelijk. Dat kan zowel van het eten van het gif zelf als van een zojuist vergiftigde slak. Zonde, want een egel eet juist graag slakken en kan er meer wegwerken dan de slakkenkorrels. Veel mensen denken dat ze wel slakkenkorrels kunnen strooien omdat ze toch geen egel in de tuin denken te hebben. Maar dat je 'm niet ziet wil niet zeggen dat ie er niet is!
- Pas ook op met netten! Als je een net om een bessenstruik hangt zodat de vogels er niet bij kunnen, zorg dan dat het net niet los op de grond hangt, want dan raken egels erin verstrikt. Dus ofwel goed vastmaken aan de grond (bijvoorbeeld door er een stok op te leggen) ofwel zo hoog boven de grond hangen dat de egel eronderdoor kan. Ook een voetbaldoeltje met een loshangend net kan onbedoeld egels vangen.

Foto: Wim Buis

- Egels kunnen wel goed zwemmen en klimmen, maar als ze in een put, kelder of een vijver met steile randen vallen komen ze daar echt niet meer uit. Als je een niet te glad plankje in de vijver zet kan de egel er weer uit klimmen. Zorg dat putten en kelderramen goed afgeschermd zijn, zodat de egel er niet in kan vallen.

Als het lange tijd droog is zijn egels blij met een schaaltje water of een vijver waar ze niet in kunnen verdrinken (dus zonder steile randen of met een plankje erin). Ook andere dieren profiteren daar van.

- Voor egels is het fijn als ze van de ene tuin naar de andere kunnen lopen. Een heg is dus fijner voor ze dan een hek. Heb je toch een hek of gaas dan kun je er een paar poortjes in maken (min 15 x 15 cm.).
- Ruim je tuin niet te netjes op. In een rommelhoekje met hoge planten en losse takken en bladeren kan de egel een slaapplekje vinden. Je kunt ook een egelhuisje kopen of maken.
- Blikjes en ander afval mag je juist wel opruimen (of beter helemaal niet op de grond gooien), want nieuwsgierige egels raken daar nog wel eens in verstrikt.

Foto: G. Biesbroek

- Pas tenslotte op met het opruimen van takken of bladerhopen. Soms verzamelen mensen in het najaar en de winter een hoop takken. Voor een egel is zo'n stapel een mooie (winter)slaapplaats. In het voorjaar lijkt een vuurtje (een paasvuur bijvoorbeeld) voor mensen een mooie manier om van die takkenhoop af te komen, maar bedenk dan wel dat er misschien een egel in ligt te slapen. Wees ook voorzichtig voor je je gereedschap in een berg tuinafval steekt, zodat je geen slapende egel verwondt.

Egels en egelsporen zien

Het is nog niet zo eenvoudig om egels te zien. Soms kan er jaren een in je tuin rondscharrelen zonder dat je er veel van merkt. Dan zie je alleen af en toe een klein zwart keuteltje (met insectenschildjes en bessen) in de tuin liggen, of je ziet wat pootafdrukken in de modder. Meer sporen zie je meestal niet. Maar als je in de schemering een schoteltje met kattenvoer neerzet (geen melk) en er rustig in de buurt gaat zitten heb je kans dat je 'm te zien krijgt.

Foto: Peter Twisk

Of je kunt een wandeling in de schemering maken. Als je geluk hebt hoor je een hoop geritsel en gesnuffel tussen de struiken. Egels lopen meestal niet hard (al kunnen ze dat wel), dus als je op het geluid af gaat en voorzichtig met een zaklampje schijnt is de kans groot dat je hem te zien krijgt.

Links

<http://www.zoogdiervereniging.nl/egel>

<http://dikkeprik.com/algemene-informatie-egels>

<http://www.egelbescherming.nl/de-egel/egels-in-uw-tuin>

<http://www.egelopvang.nl>

<https://www.youtube.com/watch?v=5J7qqJZ73W4>

<https://www.youtube.com/watch?v=3eQHhufHS6Y>

<https://www.youtube.com/watch?v=SQmr4XJ8Lf4>